

EIROPOLA APVIENOTĀ UZRAUDZĪBAS IESTĀDE

CILVĒKU TIRDZNIECĪBAS UPURI:

datu aizsardzības perspektīva

KOPSAVILKUMS

Cilvēku tirdzniecības apkarošana un šā nozieguma upuru aizsardzība ir augsta prioritāte Eiropas Savienībā. Eiropas Savienības politikā un juridiskajos instrumentos cietušo aizsardzībai ir galvenā nozīme.

Ļoti svarīgs aspekts cīņā pret cilvēku tirdzniecību ir datu apstrāde, ko veic tiesībaizsardzības iestādes, un šo iestāžu pienākumi attiecībā uz šo apstrādi. Eiropola Apvienotā uzraudzības iestāde pieredzēja, ka valstu un starptautiskajā līmenī ir vajadzīga lielāka uzmanība un saskaņošana attiecībā uz datu apstrādes darbībām, ko veic visas kompetentās iestādes — policija, prokurori un izmeklēšanas tiesneši, kuri iesaistās cīņā pret cilvēku tirdzniecību.

Eiropas Savienības uz cietušajiem orientētā pieeja prasa ieguldījumus precīzā datu apstrādē, jo šo cietušo aizsardzība ir tieši saistīta ar šo apstrādi. Šajā ziņojumā ir pētīta sinerģija starp atbildību par tiesībaizsardzības procesu un atbildību par datu aizsardzību datu apstrādei. Ir ieviesti īpaši nosacījumi, kas palīdzēs šīm iestādēm, kas saskaņā ar valstu likumiem būs atbildīgas par datu apstrādi attiecībā uz personām, kuriem kā cilvēku tirdzniecības upuriem nepieciešama aizsardzība. Šie nosacījumi plaši jāpopularizē un jāīsteno, bet to lietošana ir jāpakļauj kontrolei.

Šo ziņojumu atbalsta *Eurojust* Apvienotā uzraudzības iestāde.

Saturs

Cilvēku tirdzniecības upuri, datu aizsardzības perspektīva	5
Ievads	5
Pienākums aizsargāt cilvēku tirdzniecības upurus.....	6
Koncentrēšanās uz tiesībaizsardzību un datu apstrādi	10
Cilvēku tirdzniecību ir grūti atklāt un izmeklēt.....	10
Cilvēku tirdzniecības apkarošana: kā datu apstrāde un datu aizsardzība var būt būtiska.....	12
Datu apstrādei jābūt adekvātai.....	13
Datu apstrādei ir jābūt precīzai	13
Datu apstrādes nosacījumi.....	15
Atbildība par datu apstrādi un precizitāti	16
Secinājumi	18
Valsts datu aizsardzības iestāžu nozīme	18
Eiropas Savienības un citu starptautisku datu aizsardzības iestāžu nozīme.....	18

Cilvēku tirdzniecības upuri, datu aizsardzības perspektīva

Ievads

Cilvēku tirdzniecība ir nežēlīgs noziegums, kura gadījumā tiek pazemotas cilvēku tirdzniecības upuru pamattiesības. Saskaņā ar ANO cilvēku tirdzniecības definīcijuⁱ termini, piemēram, *draudi, spēka pielietošana, ekspluatācija, verdzība vai orgānu izņemšana* visi izceļ cilvēku tirdzniecības upuru ciešanas. Šādu ciešanu apmēru un to turpmāko ietekmi nevar ignorēt.

Ir nodibināta īpaša ES stratēģijaⁱⁱ, lai izskaustu cilvēku tirdzniecību, un tas ir viens no noziegumiem, kas minēts Padomes secinājumos, ar kuriem nosaka ES prioritātes cīņai pret organizētu noziedzību laikposmā starp 2011. gadu un 2013. gadu, kā arī 2014. gadu un 2017. gaduⁱⁱⁱ.

Turklāt 2011. gada martā iecēla ES koordinators cilvēku tirdzniecības apkarošanas jomā, kurš ir atbildīgs par koordinēšanas un saskaņotības uzlabošanu starp ES iestādēm, ES aģentūrām, dalībvalstīm un starptautiskajiem dalībniekiem, kā arī esošu un jaunu ES politiku izstrādāšanu cilvēku tirdzniecības jautājumu risināšanai. ES koordinators cilvēku tirdzniecības jomā arī uzrauga ES stratēģijas īstenošanu un nodrošina vispārēju stratēģiskās politikas virzienu ES ārējai politikai šajā jomā.

Pasākumi cilvēku tirdzniecības izskaušanai un novēršanai ir **uz cietušo centrēti**. Šai pieejai ir sekas uz tiesībaizsardzības pasākumiem un saistītajām visu tiesībaizsardzības ķēdes dalībnieku datu apstrādes darbībām. Ņemot vērā šā nozieguma starptautisko raksturu, Eiropas Savienības tiesībaizsardzības aģentūras, piemēram, Eiropols un *Eurojust*, ir iesaistītas cilvēku tirdzniecības apkarošanā. Tā kā šo aģentūru veiktās datu apstrādes darbības ir cieši saistītas ar apstrādes darbībām dalībvalsts līmenī, kā arī ņemot vērā aizsardzības pasākumus un tiesības, kas ir saistītas ar cietušā statusu, ir svarīgi, lai datus par personām, kuras tiek uzskatītas par cilvēku tirdzniecības upuriem, faktiski kā tādus arī apstrādā.

Eiropols un *Eurojust* apstrādā un analizē personas datus, ko tām nosūta ES dalībvalstu tiesībaizsardzības iestādes un trešās personas. Ar datu apstrādi, ko veic šīs aģentūras, ne tikai atbalsta dalībvalstu tiesībaizsardzības iestāžu darbības, bet arī sniedz tādu kā ieskatu no augšas par to, kā šīs valsts iestādes apstrādā personas datus, cīnoties pret cilvēku tirdzniecību.

Saskaņā ar Eiropola statistiku^{iv} par analītiskā darba datiem, ar kuriem Eiropols strādā pie cilvēku tirdzniecības jautājumiem, pēdējos piecos gados Eiropols ir apstrādājis personas datus par:

- 1 531 vīrietim,
- 5 869 sievietēm,
- 1 411 nepilngadīgajam,

kuri visi ir cilvēku tirdzniecības upuri^v.

Šajos analītiskā darba datos ir apkopoti un analizēti dati no 25 dalībvalstīm no ES 28 dalībvalstīm, trim asociētajām trešām valstīm un *Eurojust*. Pamatojoties uz Eiropola analīzes darbību, tiek sagatavoti dažādi izlūkdatu paziņojumi, stratēģiskie ziņojumi un analīzes ziņojumi konkrētās izmeklēšanās.

Jau kopš 1998. gada oktobra Eiropola neatkarīgs datu aizsardzības uzraudzītājs, Eiropola apvienotā uzraudzības iestāde, kas sastāv no neatkarīgiem dalībvalstu datu aizsardzības uzraudzītāju pārstāvjiem, kontrolē un uzrauga Eiropola veikto personas datu apstrādi.

Dažādos gadījumos laikā no 2007. gada līdz 2014. gadam apvienotās uzraudzības iestādes veiktās pārbaudes par Eiropola datu apstrādes darbībām un tās dalībnieku pieredze datu apstrādē valsts līmenī norādīja uz vajadzību nodrošināt tiesībaizsardzības iestādēm lielāku izpratni un norādījumus par datu apstrādi attiecībā uz cietušajiem saistībā ar cilvēku tirdzniecību.

Tiesībaizsardzības iestāžu veiktās datu apstrādes darbības ir tieši saistītas ar tiesisko uzdevumu, kas tām jāveic. Novērtējot datu apstrādes darbības, būs nepieciešams iegūt visaptverošu pārskatu par tiesiskajiem aspektiem, kas saistīti ar cilvēku tirdzniecību un tās apkarošanu. Šajā ziņojumā ir sniegts pārskats par vissvarīgākajiem Eiropas Savienības un citiem starptautiskajiem juridiskajiem instrumentiem šajā jomā.

Šo novērtējumu izmantos, lai noformulētu pamatnostādnes tiesībaizsardzības iestādēm, dalībvalstu datu aizsardzības uzraudzītājiem, kā arī uzraudzītājiem, kuri ir atbildīgi par datu apstrādes uzraudzību Eiropas Savienībā un citās starptautiskajās tiesībaizsardzības organizācijās. Ar šīm pamatnostādnēm jāveicina saskaņota pieeja sieviešu un citu cilvēku tirdzniecības upuru kvalificēšanā.

Pienākums aizsargāt cilvēku tirdzniecības upurus

Cilvēku tirdzniecības upuru aizsardzība kopumā ir atzīta par tik ļoti nozīmīgu, ka tā ir īpaši minēta daudzos un dažādos juridiskajos un politikas dokumentos, kā arī citās publikācijās. Eiropas Savienībā ir ieviestas daudzas darbības un instrumenti^{vi}, lai nonāktu pie visaptverošas un integrētas pieejas cilvēku tirdzniecības novēršanā un apkarošanā, kā arī tās upuru aizsargāšanā. Citu veikto vai ierosināto pasākumu starpā būtiski ir turpmāk minētie instrumenti.

Eiropas Savienības Iekšējās drošības stratēģijā: “Virzība uz Eiropas drošības modeli”, ko Tieslietu un iekšlietu padome pieņēma 2010. gada 25. un 26. februāra sanāksmē, un ko 2010. gada 25. un 26. martā apstiprināja Eiropadome^{vii}, kā svarīgu principu min: “visu pilsoņu, **jo īpaši vismazāk aizsargāto, aizsardzību, uzmanību** veltot tādos noziegumos **cietušajiem kā cilvēku tirdzniecība** vai uz dzimumu balstīta vardarbība, tostarp arī terorismā cietušajiem, kam arī vajadzīga īpaša uzmanība, atbalsts un sociālā atzīšana”.

Svarīgi atskaites punkti ir jau minētā ES stratēģija un Direktīvas 2011/36/ES par cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošanu un cietušo aizsardzību pieņemšana^{viii}, kas dalībvalstīm ir pilnībā jātransponē līdz 2013. gada 6. aprīlim.

Abos instrumentos uzsvars ir likts uz cietušo situāciju un vajadzību tos aizsargāt. Tas ir izcelts Direktīvas 2011/36/ES preambulā:

Preambula (14)

Saskaņā ar attiecīgo dalībvalstu tiesību sistēmu pamatprincipiem cilvēku tirdzniecībā cietušie būtu jāaizsargā no saukšanas pie kriminālatbildības vai sodīšanas par tādām noziedzīgām darbībām kā viltotu dokumentu izmantošana vai nodarījumi, kas noteikti tiesību aktos par prostitūciju vai imigrāciju, ja viņi tikuši piespiesti veikt minētās darbības un šāda piespiešana bijusi tiešas sekas tam, ka viņi ir bijuši pakļauti cilvēku tirdzniecībai. **Minētās aizsardzības mērķis ir aizsargāt cietušo personu cilvēktiesības, nepieļaut to, ka viņi atkārtoti tiek viktimizēti, un mudināt viņus iesaistīties kriminālprocesā kā lieciniekiem pret nodarījumu izdarītājiem. Šim aizsardzības līdzeklim nebūtu jāizslēdz saukšana pie kriminālatbildības vai sodīšana par nodarījumiem, kurus persona ir izdarījusi vai kuros piedalījies brīvprātīgi.**

Preambula (18)

Cilvēku tirdzniecības upuriem jābūt iespējai efektīvi īstenot savas tiesības. Tāpēc viņiem vajadzētu būt pieejamai palīdzībai un atbalstam pirms kriminālprocesa sākuma, tā laikā un atbilstīgu laiku pēc tā beigām. Dalībvalstīm vajadzētu nodrošināt resursus, ar ko sniegt palīdzību, atbalstu un aizsardzību upuriem.

Personai būtu jāsniedz palīdzība un atbalsts, **tiklīdz ir norāde uz pamatotu iemeslu, lai uzskatītu, ka tā varētu būt cietusi cilvēku tirdzniecībā, neatkarīgi no tā, vai šī persona vēlas būt par liecinieku.**

Preambula (19)

Turklāt cilvēku tirdzniecībā cietušajiem būtu nekavējoties jānodrošina piekļuve juridiskām konsultācijām un — atbilstīgi cietušo lomai attiecīgajās tieslietu sistēmās — juridiskajai pārstāvībai, tostarp kompensācijas pieprasīšanas nolūkos.

Preambula (20)

Cilvēku tirdzniecībā cietušie, kuri jau ir cietuši no vardarbības un pazemojošas izturēšanās, kas parasti ietver seksuālu izmantošanu, seksuālo vardarbību, izvarošanu, izturēšanos, kura atgādina pakļaušanu verdzībā, vai orgānu izņemšanu, **būtu jāaizsargā no atkārtotas viktimizācijas un turpmākām traumām kriminālprocesā.**

Šajā nolūkā cilvēku tirdzniecībā cietušajiem kriminālizmeklēšanas un tiesas procesa laikā būtu jāsaņem viņu individuālajām vajadzībām atbilstīga ārstēšana.

Direktīva 2011/36/ES uzliek dalībvalstīm pienākumu veikt īpašus pasākumus un darbības attiecībā uz cietušo aizsardzību:

11. panta

1. punkts. Dalībvalstis veic vajadzīgos pasākumus, lai nodrošinātu, ka upuriem tiek sniegta palīdzība un atbalsts pirms kriminālprocesa, tā laikā un attiecīgu laiku pēc tā pabeigšanas, lai šīs personas varētu īstenot tiesības, kas paredzētas Pamatlēmumā 2001/220/TI un šajā direktīvā.

2. punkts. Dalībvalstis veic vajadzīgos pasākumus, lai nodrošinātu, ka personai sniedz palīdzību un atbalstu, **tiklīdz kompetentajām iestādēm ir norāde uz pamatotu iemeslu, lai uzskatītu, ka pret to varētu būt izdarīts jebkurš no 2. un 3. pantā minētajiem nodarījumiem.**

4. punkts. Dalībvalstis veic vajadzīgos pasākumus, lai izveidotu **atbilstīgus mehānismus, ar kuriem agrīni identificēt upurus un sniegt viņiem palīdzību, sadarbojoties ar attiecīgām atbalsta organizācijām.**

Noziegumos cietušo stāvoklis kopumā arī ir ES tiesību aktu priekšmets. Direktīva 2012/29/ES, ar ko nosaka noziegumos cietušo tiesību, atbalsta un aizsardzības minimālos standartus^{ix}.

Paziņojumā par ES stratēģiju cilvēku tirdzniecības izskaušanai 2012.–2016.gadam ir minēts, ka:

Cilvēku tirdzniecības upuru identificēšana, aizsardzība un palīdzības sniegšana ir viena no piecām ES prioritātēm.

Turklāt 2.1. punktā ir uzsvērts, ka:

Ir ārkārtīgi būtiski identificēt iespējamus upurus, lai jebkurš, kuram ir darīšanas ar cilvēku tirdzniecības upuri, varētu vislabāk nodrošināt “piecas plašās upuru vajadzības”, cieņu un atzīšanu, palīdzību, aizsardzību, piekļuvi taisnīgumam un kompensācijai.

Eiropols, Eurojust un citas Tieslietu un iekšlietu ES aģentūras saistībā ar piekto ES dienu pret cilvēku tirdzniecību 2011. gada oktobrī parakstīja kopīgu deklarāciju^x, lai risinātu cilvēku tirdzniecības jautājumus koordinētā, saskaņotā un visaptverošā veidā. Šajā kopīgajā deklarācijā aģentūras aicina uz:

- vēl efektīvāku cietušo aizsardzību atbilstoši pamattiesību standartiem,
- īpašas uzmanības pievēršanu tiesību aizsardzībai un pienācīgai attieksmei pret cilvēku tirdzniecības upuru mazāk aizsargātām grupām,
- apņemšanos nodrošināt, ka prakses un tradīciju atšķirības neapdraud un neierobežo cilvēku tirdzniecības upuru tiesības.

Eurojust 2012. gada oktobrī pieņēma ziņojumu par Stratēģisku projektu Eurojust cīņai pret cilvēku tirdzniecību (2012. gada oktobris).^{xi}

Šajā ziņojumā ir izceltas galvenās problēmas, ar kurām saskaras valsts iestādes, veicot cilvēku tirdzniecības kriminālvajāšanu, un ir sniegti risinājumu šo problēmu novēršanai.

Šajā ziņojumā ir minēts, ka “viena no galvenajām cilvēku tirdzniecības izmeklēšanā un kriminālvajāšanā sastaptajām grūtībām ir sākotnējā gadījumu un cietušo identificēšana”.

Šis secinājums neko jaunu neatklāj. Jau 2005. gadā organizācijas “Anti-Slavery International”^{xii} Protokolā par cilvēku tirdzniecības upuru identificēšanu un palīdzības sniegšanu un materiālu komplektā minēts, ka:

Viena no galvenajām problēmām, kas vēl aizvien pastāv, ir cilvēku tirdzniecībā cietušo personu kā tādu identificēšanas trūkums.

Eurojust ziņojumā ir sniegti vairāki risinājumi attiecībā uz cietušo stāvokli. Tajos ietverts:

- Cietušo aizsardzībai un viņu atbalstam vienmēr jābūt prioritāram jautājumam, ņemot vērā arī viņu liecināšanas nodrošināšanu. Ir vajadzīga vide, kurā cietušie jūtas droši liecināt.
- Cietušie nav jāsauc pie kriminālatbildības vai jāuzliek viņiem sods par nenozīmīgiem pārkāpumiem (piemēram, viltotas identitātes izmantošanu, kabatu zādzību), ko viņi varēja būt piespiesti izdarīt, kamēr bija cilvēku tirdzniecības upuri.

- Ir jāīsteno skaidras un vienkāršas procedūras, lai nodrošinātu, ka jebkuru potenciālo cilvēku tirdzniecības gadījumu kontrolē profesionālā un strukturētā veidā, lai samazinātu risku, ka cietušo identificēšanu atstāj novārtā.

Bez Eiropas Savienības iniciatīvām pasaules mērogā ir izstrādātas arī daudzas citas iniciatīvas un instrumenti. Šim ziņojumam ļoti svarīgi ir divi Eiropas instrumenti.

Pirmais ir Eiropas Padomes Konvencija par cīņu pret cilvēku tirdzniecību^{xiii}, kuras mērķis (arī) ir aizsargāt cilvēku tirdzniecības upuru cilvēktiesības, izstrādāt visaptverošu sistēmu cietušo un liecinieku aizsardzībai un atbalstam, tajā pašā laikā garantējot dzimumu līdztiesību, kā arī nodrošināt efektīvu izmeklēšanu un kriminālvajāšanu^{xiv}.

Saskaņā ar šīs konvencijas 10. pantu, kurā ir runa par cietušo identificēšanu,

Ikviena Puse nodrošina savas kompetentās iestādes ar personām, kas ir apmācītas un kvalificētas cilvēku tirdzniecības novēršanā un apkarošanā un upuru, ieskaitot bērnu, identificēšanā un palīdzības sniegšanā, kā arī nodrošina, ka dažādas iestādes sadarbojas viena ar otru un ar attiecīgām atbalsta organizācijām, lai upuri tiktu savlaicīgi identificēti, ņemot vērā upuru — sieviešu un bērnu īpašo stāvokli, un lai attiecīgos gadījumos izsniegtu uzturēšanās atļaujas saskaņā ar šīs Konvencijas 14. panta nosacījumiem

Konvencijas 11. pants, kurā apskata privātās dzīves aizsardzību, uzliek turpmāk minētos pienākumus.

Ikviena Puse aizsargā upuru privāto dzīvi un identitāti. Upuru personas dati tiek glabāti un izmantoti atbilstoši Konvencijas par personu aizsardzību attiecībā uz personisko datu automātisku apstrādi (ETS Nr. 108) nosacījumiem.

Otrkārt, Eiropas Padomes Konvencija par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu^{xv} attiecas uz visa veida vardarbību pret sievietēm, tostarp vardarbību ģimenē, kas sievietes ietekmē nesamērīgi spēcīgi.

Šajā konvencijā "vardarbība pret sievietēm" ir aprakstīta šādi:

ar terminu "vardarbība pret sievietēm" tiek saprasts cilvēktiesību pārkāpums un sieviešu diskriminācija, un ar to apzīmē visus ar dzimumu saistītus vardarbības aktus, kas sievietēm rada vai var radīt fizisku, seksuālu, psiholoģisku vai ekonomisku kaitējumu vai ciešanas, kā arī šādu vardarbības aktu draudus, piespiešanu vai patvaļīgu brīvības atņemšanu neatkarīgi no tā, vai šāda vardarbība notiek sabiedriskajā vai privātajā dzīvē.

Cietušie aprakstīti šādi:

ar terminu „vardarbības upuris” apzīmē fizisku personu, kas pakļauta a) un b) punktā minētajām darbībām.

Tas, ko šajā pārskatā nevar izlaist, ir, protams, pašu **cietušo viedoklis**. Sieviešu tirdzniecības ceļvedī^{xvi} viņas saka: *M“Mēs vēlamies vērst uzmanību uz **negatīvajām sekām, kas var rasties no nepareizas cietušā identifikācijas, jo šajos apstākļos personu var aizturēt vai deportēt.**”*

Tomēr visās šajās darbībās galvenais ir īstenot visas politikas un juridiskos instrumentus.

Koncentrēšanās uz tiesībaizsardzību un datu apstrādi

Kā jau minēts iepriekš, pastāv daudzas iniciatīvas, likumdošanas pasākumi un informētības vairošanas pasākumi.

Visjaunākajos informētības vairošanas pasākumos uzmanība ir vērsta uz īpašiem cilvēku tirdzniecības aspektiem. Pamatnostādnes konsulārajiem dienestiem un robežsargiem^{xvii}, Cilvēku tirdzniecības upuru identificēšana patvēruma procedūrā un piespiedu izraidīšanas gadījumā^{xviii}, Protokols par cilvēku tirdzniecības upuru identificēšanu un palīdzības sniegšanu un materiālu komplekts no organizācijas “Anti-Slavery International”^{xix} un Cilvēku tirdzniecības novēršanas rokasgrāmata Apvienoto Nāciju Organizācijas Narkotiku un noziedzības novēršanas biroja krimināltiesību praktiķiem^{xx} — šie ir tikai daži piemēri par to, kas jau ir pieejams. Visjaunākā iniciatīva ir Eiropas Savienības Padomes pieņemtā Cilvēku tirdzniecības rokasgrāmata — rādītāji izmeklēšanas policijas vienībām.^{xxi}

No visiem veiktajiem pētījumiem var secināt, ka sākotnējā informācija, kas noved pie iespējamām aizdomām par cilvēku tirdzniecību vai iespējamo cietušo, var nākt no dažādiem avotiem. Darba inspekcijas dienesti, veselības aprūpes darbinieki, sociālie darbinieki, vēstniecības un konsulāti, NVO — tie ir tikai daži piemēri no daudzajiem informācijas avotiem. Visas šīs personas vai organizācijas var ziņot tiesībaizsardzības iestādei par (iespējamiem) cilvēku tirdzniecības upuriem. Atkarībā no situācijas tā var būt arī tiesībaizsardzības iestāde, kurai ir pirmais kontakts ar personu. Šajā ziņojumā nebūs aptverti visi pasākumi (informētība/rādītāji, norādījumi), ko virza vai izstrādā visas iespējami iesaistītās personas vai organizācijas. Šis ziņojums ir ierobežots uz tiesībaizsardzības iestāžu veiktajām datu apstrādes darbībām pēc šo signālu saņemšanas vai pēc konkrētām tiesībaizsardzības iestāžu darbībām.

Cilvēku tirdzniecību ir grūti atklāt un izmeklēt.

Cilvēku tirdzniecības noziegumus ir grūti atklāt un izmeklēt. *Eurojust* ziņojumā par *Eurojust* cīņas pret cilvēku tirdzniecību stratēģisko projektu^{xxii} ir sniegts skaidrs pārskats par grūtībām, ar kurām saskaras, identificējot cilvēku tirdzniecības gadījumus, un problēmām ar cietušo identificēšanu. Piemēram, ziņojumā ir minēts, ka mainīgie darbības veidi var novest pie situācijas, kurā šķiet, ka persona ir piekritusi atrasties šādā situācijā vai pat gūst no tās labumu (slepena noruna — kontrole). Tomēr ir jāuzsver, ka Direktīvas 2011/36/ES 2. panta 4. punktā^{xxiii} ir minēts, ka:

cilvēku tirdzniecībā cietušā piekrišana vai nu iecerētajai, vai reālajai ekspluatācijai netiek ņemta vērā, ja izmantots kāds no 1. punktā minētajiem līdzekļiem.

Šajā punktā minētie līdzekļi attiecas uz tīšām darbībām, kas izmantotas ar nolūku ekspluatēt personu, piemēram, draudiem.

Eurojust ziņojumā vēl secināts, ka:

jāīsteno skaidras un vienkāršas procedūras, lai nodrošinātu, ka jebkuru potenciālo cilvēku tirdzniecības gadījumu kontrolē profesionālā un strukturētā veidā, lai samazinātu risku, ka cietušo identificēšanu atstāj novārtā.

Šajā sakarā ziņojumā ir arī minēts, ka:

cietušie valsts iestāžu uzmanības lokā var nonākt kā likumpārkāpēji, nevis kā cietušie, jo viņi var būt piespiesti piedalīties nelikumīgās darbībās.

Attiecībā uz gadījumiem, kad cilvēku tirdzniecības upuris izdara nenozīmīgus pārkāpumus, ko viņam(-ai) var likt izdarīt, kamēr viņš(-a) ir iesaistīts(-a) cilvēku tirdzniecībā, *Eurojust* ziņojumā ir ierosināts, ka:

šos cietušos nevajadzētu saukt pie kriminālatbildības vai uzlikt viņiem kādus sodus.

Tas atbilst Direktīvas 2011/36/ES 8. pantam, kurā norādīts, ka kompetentajām valsts iestādēm jābūt tiesīgām nesaukt pie kriminālatbildības un nepiemērot sankcijas

[cietušajiem] par iesaistīšanos noziedzīgās darbībās, ko viņi tikuši piespiesti izdarīt, ja šāda piespiešana bijusi tiešas sekas jebkurai no 2. pantā minētajām darbībām.

Cilvēku tirdzniecību var aprakstīt kā “Astonkāji”. Galvenais korpuss pārstāv galvenos nozieguma elementus: piespiešana, draudi, krāpšana un ekspluatācija, bet astonkāja taustekļi pārstāv dažādos ekspluatācijas veidus un cilvēku tirdzniecības veicināšanu, kas nonāk tiesībaizsardzības iestāžu uzmanības lokā, piemēram, prostitūcijas veicināšana, darbs, noziegumi, kas jāizdara cietušajiem, piemēram, kabatu zādzība, dokumentu viltošana un nelegālā imigrācija. Praksē ne vienmēr ir iespējams tieši atpazīt cilvēku tirdzniecību pat tad, ja tā notiek tieši acu priekšā.

Cilvēku tirdzniecības neatklāšana vai koncentrēšanās tikai uz astonkāja taustekļiem var novest pie tā, ka tiesībaizsardzības iestādes neatklāj cietušos vai pat liedz tiem cietušā statusu, tādējādi liedzot attiecīgajām personām aizsardzības pasākumus, palīdzību un tiesības, kas ir saistītas ar cietušā statusu.

Eurojust ziņojumā par *Eurojust* cīņas pret cilvēku tirdzniecību stratēģisko projektu tas ir aprakstīts šādi:

Cilvēku tirgotājus bieži sauc pie kriminālatbildības par mazāk smagiem noziegumiem, piemēram, par nelegālās imigrācijas organizēšanu vai veicināšanu, bet nevis par cilvēku tirdzniecības noziegumiem. Šī situācija daļēji ir radusies tāpēc, ka cilvēku tirdzniecība sastāv no daudziem īpašiem elementiem, par kuriem var saukt pie kriminālatbildības kā par atsevišķiem noziegumiem, kā arī daļēji tāpēc, ka izmeklētājiem, prokuroriem un tiesnešiem pietrūkst zināšanu, informēības un pieredzes vai arī šo parādību nepareizi uztver. Tas ir arī tāpēc, ka izmeklētāju skaits ir nepietiekams, kā arī nepietiekami izmanto uz izlūkdatiem pamatotu izmeklēšanu. Tā rezultātā cilvēku tirdzniecības rādītājus bieži atstāj novārtā vai vienkārši neatklāj.

Eiropola zināšanu produktā par cilvēku tirdzniecību Eiropas Savienībā^{xxiv} ir aprakstītas dažas situācijas, kurās ir grūti atklāt seksuālās izmantošanas upurus:

Cietušos pārvadā pa Eiropas Savienību un uz to, gan pāri robežām, gan iekšēji, un izmanto visās vidēs. Sieviešu, kuras piespiež nodarboties ar prostitūciju, aktīvās rotācijas mērķis ir ne tikai gūt pēc iespējas lielāku peļņu, piegādājot jaunas “sejas” klientiem un izpētot jaunus tirgus, bet arī izvairīties no tā, ka cietušie izveido

attiecības, kā arī, galu galā, lai izvairītos no tā, ka tiesībaizsardzības iestādes to atklāj.

Eiropola ziņojumā ir arī norādīts, ka pieaug to sieviešu — pārkāpēju proporcija, kuras ir iesaistītas cilvēku tirdzniecībā seksuālai izmantošanai, jo sievietes kontrolē cietušos un organizē uzņēmējdarbību. Viņām ir īpaša nozīme Nigērijas sponsorētās tirdzniecības darbības veidā.

Cilvēku tirdzniecības apkarošana: kā datu apstrāde un datu aizsardzība var būt būtiska

Tiesības uz personas datu aizsardzību ir noteiktas Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 8. pantā. Datu aizsardzības pamatprincipi ir apkopoti daudzos Eiropas Savienības un Eiropas tiesību aktos^{xxv} un valsts likumos.

Vienam no šiem principiem^{xxvi} ir ļoti būtiska nozīme attiecībā uz agrīnu cilvēku tirdzniecības upuru atpazīšanu: Personas datiem, ko apstrādā policijas un tiesu iestādes, vienmēr jābūt

adekvātiem, piederīgiem un ne pārmērīgiem attiecībā uz nolūkiem, kādiem šie dati tiek apstrādāti, **un precīziem**.

Tā kā datu adekvātuma un precizitātes jēdziens ir datu aizsardzības pamatprincips, tad kopumā tas arī ir būtisks visu tiesībaizsardzības ķēdē iesaistīto dalībnieku likumīgu, efektīvu un atbildīgu darbību elements. Šā principa pareiza īstenošana nodrošina aizsardzību tiem, kuriem aizsardzība ir vajadzīga, kā arī tajā pašā laikā sekmē efektīvu tiesībaizsardzību.

Starptautiskās Migrācijas organizācijas Rokasgrāmatā par tirdzniecības apkarošanas projektu snieguma rādītājiem^{xxvii} šajā sakarā ir norādīts, ka:

datu precizitāte un patiesums ir vienlīdz svarīgi datu kvalitātes aspekti, jo tie var ietekmēt tirdzniecības upuriem sniegtos pakalpojumus.

Kā jau minēts iepriekš, šā ziņojuma mērķis ir izstrādāt un veicināt saskaņotu pieeju, kvalificējot sieviešu nozīmi cilvēku tirdzniecībā. Ņemot vērā šā nozieguma sarežģītību un vajadzību aizsargāt cietušos, ir nepieciešams turpināt pētīt, kā šis adekvātuma un precizitātes princips jāpiemēro tiesībaizsardzības datu apstrādes darbībām, kad cīnās pret cilvēku tirdzniecību.

Tiesībaizsardzības iestāžu veiktās datu apstrādes darbības var ievērojami ietekmēt pilsoņus un to tiesības. Ļoti būtiska izmeklēšanai un turpmākajai tiesvedībai ir norāde, ka datu subjekts ir cietušais vai aizdomās turētais. Ņemot vērā pienākumu aizsargāt cilvēku tirdzniecības upurus un aizsargāt dažādās šo cietušo tiesības, svarīgākais ir identificēt cilvēku tirdzniecības upurus. Tas ir arī būtiski dažādu datu aizsardzības pienākumu, piemēram, tiesību uz informāciju, tiesību uz piekļuvi, glabāšanas periodu un periodiskas pārskatīšanas īstenošanu. Ņemot vērā cietušo viegli ievainojamo stāvokli, var būt vajadzīgi īpaši aizsardzības pasākumi, lai ierobežotu piekļuvi šiem datiem^{xxviii}.

Izstrādājot saskaņotu pieeju cietušo identificēšanai un turpmākai datu apstrādei par cietušajiem, ir nepieciešams atzīt notiekošās izmantošanas plašo dažādību.^{xxix}

Datu apstrādei jābūt adekvātai

Termins "atbilstošs" norāda, ka apstrādājamiem datiem jābūt pietiekamiem, lai panāktu apstrādes mērķi. Tas ir novērtēšanas elements attiecībā uz to, vai zināma datu kategorija ir jāapstrādā noteikta mērķa izpildei.

Tā kā cietušo atklāšana ir izšķirošais elements cīņā pret cilvēku tirdzniecību, cietušo identificēšana un personas datu apstrāde par šiem cietušajiem var būt dati, ko uzskata par atbilstošiem ne tikai operatīvajam mērķim, bet arī tāpēc, lai nodrošinātu, ka šie cietušie, kurus par tādiem atzīst, var gūt labumu no aizsardzības pasākumiem, uz kuriem viņiem ir tiesības.

Atbilstības principam ir jānoved pie analīzes attiecībā uz to, kādi personas dati patiešām ir nepieciešami, lai izmeklētu cilvēku tirdzniecības gadījumus. Atkārtota uzmanība uz pēc iespējas drīzu cietušo identificēšanas nodrošināšanu jau ir ir norādīta. Savā vidusposma ziņojumā par ES stratēģijas cilvēku tirdzniecības izskaušanai īstenošanu Komisija uzsvēra, ka visaptverošais ES tiesiskais un politikas regulējums ir **centrēts uz cietušo**. Ir tikai taisnīgi secināt, ka ES stratēģiju un mērķus, kas noteikti tiesiskajā un politikas regulējumā, nevar sasniegt bez pienācīgas datu apstrādes par cietušajiem.

Kā jau minēts šajā ziņojumā, atbilstības princips arī ir būtisks **tiesībaizsardzības iestāžu** likumīgu, efektīvu un **atbildīgu darbību elements**. Tas norāda uz to, ka cilvēku tirdzniecības izmeklēšanām **jābūt attiecīgi strukturētām, lai atklātu cilvēku tirdzniecības upurus, bet tiem, kuri ir iesaistīti, jābūt informētiem par uz cietušo centrēto pieeju**. ES tiesiskā un politikas sistēma sniedz vairākas iniciatīvas, lai uzlabotu cīņu pret cilvēku tirdzniecību un aizsargātu tās upurus.

Datu apstrādei ir jābūt precīzai

Cilvēku tirdzniecības izskaušanas un apkarošanas politikā ar uz cietušo centrētu pieeju ir uzsvērts, cik svarīgi ir iegūtos cietušo datus precīzi apstrādāt policijas izmeklēšanās un turpmākajā tiesvedībā. Kā jau minēts, precizitāte ietekmē cilvēku tirdzniecības upuriem sniegtos pakalpojumus. Precizitātes princips ir jāpiemēro, ņemot vērā attiecīgās apstrādes raksturu un mērķi^{xxx}. Policijas un tiesu iestāžu veiktās izmeklēšanas kopumā ir fokusētas uz aizdomās turētajiem par nozieguma izdarīšanu un pierādījumu atrašanu. Kad piekļūst cietušo datiem, lai atklātu un izmeklētu noziegumus, šos datus arī apstrādās un izmantos turpmākajā izmeklēšanā un kriminālvajāšanā. Ar uz **cietušo centrēto** pieeju ievieš jaunu parādību tiesībaizsardzības iestādēm, liekot novērtēt, vai datu apstrādes un izmeklēšanas darbībām ir jāizstrādā turpmāki nosacījumi.

Šādam novērtējumam būs nepieciešams izšķirt dažādās tiesībaizsardzības procesa stadijas. Šīs stadijas vispārīgi varētu aprakstīt šādi:

- i) atklāšana;
- ii) izmeklēšana;
- iii) kriminālvajāšana.

Šajās dažādajās stadijās būs iesaistītas dažādas tiesībaizsardzības iestāžu kategorijas.

Stadijā i) būs iesaistītas policijas iestādes, kuras rīkojas pēc sūdzības saņemšanas vai pēc nozieguma atklāšanas, pamatojoties uz pierādījumiem vai pieķerot kādu darbībā. Stadijā ii) atkarībā no valsts

struktūrām un iespējamā nozieguma starptautiskā rakstura būs iesaistītas policijas iestādes, Eiropols, *Eurojust*, prokurori un/vai izmeklēšanas tiesneši. Stadijā iii) kopumā būs iesaistīti prokurori un tiesneši.

Precizitāte ir termins, kas attiecas uz “faktisko taisnību” par kaut ko. Tomēr tas nav tīri zinātnisks rezultāts^{xxx1}. Jo īpaši tiesībsardzības jomā dažreiz ir grūti atklāt patiesību par to, kas noticis un, jo īpaši, kurš to ir izdarījis. Iespējamais objektīvu faktu trūkums, problēmas pierādīt šos faktus, kā arī cilvēciskais faktors gan no tiesībsardzības puses, gan attiecībā uz tiem, kuri ir saistīti ar izmeklēšanas subjektu, varētu ietekmēt to, kas šķiet vai ir precīzs un kas nav precīzs.

Tomēr jebkuras izmeklēšanas mērķis ir panākt, lai prokurors tiesā ir spējīgs pierādīt patiesību par lietu un aizdomās turēto.

Precizitātes principa piemērošanai jābūt tieši saistītai ar datiem, kas apstrādāti šajās dažādajās izmeklēšanu stadijās. Tas, vai kaut kas ir precīzs, ir atkarīgs no daudziem faktoriem. Vai faktus vai notikumus var objektīvi konstatēt, kāda ir situācija, ar kuru saskaras tiesībsardzības amatpersona, kāda ir liecību ticamība, kāda ir tiesībsardzības iestādes novērtējuma ticamība? Ir acīmredzams, ka jo īpaši pirmajās divās tiesībsardzības darbību stadijās precizitāti dažbrīd ir grūti novērtēt. Tas, kas šķiet precīzs, kaut kādā zināmā brīdī varētu neatbilst turpmāko izmeklēšanas stadiju konstatējumiem. Neprecīzi dati pirmajā stadijā varētu radīt nopietnas problēmas vēlākās izmeklēšanas un kriminālvajāšanas stadijās. Ko darīt, ja ir pieņemts lēmums saukt personu pie kriminālatbildības par noteiktu noziegumu, ja aizdomās turētais ir cilvēku tirdzniecības upuris, kuru piespieda šo noziegumu izdarīt? Ja persona ir aizdomās turētais attiecībā uz konkrēto noziegumu un tajā pašā laikā cietušais, šajā situācijā abi fakti ir precīzi. Tāda nozieguma kā cilvēku tirdzniecība sarežģītība un tās starptautiskais raksturs situāciju tikai sarežģī vēl vairāk. Izmeklēšanas dažādās dalībvalstīs par vienu un to pašu personu saistībā ar dažādām darbībām varētu atklāt pretrunīgus novērtējumus attiecībā uz cietušā nozīmi.

Ar uz cietušo centrēto pieeju ievieš svarīgu **rādītāju**, apstrādājot datus par personām, kuras nonākušas tiesībsardzības iestāžu uzmanības lokā, ko izmanto turpmākās izmeklēšanās. *Eurojust* ziņojumā par *Eurojust* cīņas pret cilvēku tirdzniecību stratēģisko projektu šajā kontekstā ir izteikts brīdinājums par risku atstāt novārtā cietušo identificēšanu. Šis risks var novest pie nopietnām negatīvām sekām, ņemot vērā cilvēku tirdzniecības starptautisko raksturu. Datu apmaiņa valsts līmenī, kā arī starptautiskā līmenī tikai uzsver **vajadzību samazināt cilvēku tirdzniecības upuru neidentificēšanas riskus**. Ir jānovērš situācija, kad apmainās ar neprecīziem datiem. Pienākums novērst neprecīzu datu apmaiņu ir skaidri minēts Padomes 2008. gada 27. novembra Pamatlēmuma 2008/977/TI par tādu personas datu aizsardzību, ko apstrādā, policijas un tiesu iestādēm sadarbojoties krimināllietās, 8. pantā.

Eiropas Savienības piešķirtā prioritāte cīņai pret cilvēku tirdzniecību un tās saskaņošana rada nepieciešamību vairost informētību par cilvēku tirdzniecību un šā nozieguma upuriem.

Informētības vairošana par cilvēku tirdzniecību, cietušo centrālā nozīme, dažādie izmantošanas veidi un tas, kā atklāt šo noziegumu un tā upurus, ir svarīgi aspekti precizitātes nodrošināšanai datu apstrādē. Tomēr tikai ar informētības vairošanu un vispārējo pamatnostādņu un rādītāju, lai atklātu cilvēku tirdzniecību un tās upurus, ieviešanu var nepietikt, lai nodrošinātu nepieciešamo precizitāti datu apstrādē, kas ir tik ļoti vajadzīga uz cietušo centrētā pieejā.

Visas darbības pret cilvēku tirdzniecību, sākot no īpašiem tiesību aktiem, līdz politikām un pamatnostādņēm, novedīs pie datu apstrādes. Neapstrādājot personas datus par cietušajiem, nevar efektīvi cīnīties pret cilvēku tirdzniecību, un tas arī neļauj cietušajiem saņemt nepieciešamo aizsardzību un palīdzību.

Ja pirmajā kontaktā ar personu neatklāj, ka viņš(-a) varētu būt cilvēku tirdzniecības upuris, tas var radīt nopietnas sekas turpmākajām tiesībaizsardzības darbībām un cietušā stāvoklim. Un, ja šādu faktu var konstatēt tikai vēlākā izmeklēšanas stadijā, tad ir nepieciešams šo jauno personas klasifikāciju sasaistīt ar sākotnējiem informācijas avotiem.

Tas rada nepieciešamību ieguldīt precizitātes uzlabošanā un nodrošināšanā datu apstrādē. Pamatnostādnes un rādītāji, kā jau minēts šajā ziņojumā, nav pietiekoši detalizēti vai neietver atbilstošus datu aizsardzības ieteikumus attiecībā uz datu apstrādi par cietušajiem. Šo pamatnostādņu efektivitāte ir arī atkarīga no informētības par šo pamatnostādņu esamību. Informētība par cilvēku tirdzniecību ir būtiska, jo izmantošanas rezultātā veiktie dažādie noziegumi palielina to tiesībaizsardzības iestāžu grupu, kas varētu nonākt kontaktā ar cietušo, to pat nezinot, kā arī, iespējams, bez pienācīgas apmācības atpazīt zināmus cilvēku tirdzniecības rādītājus.

To varētu novērst, ne tikai uzlabojot apmācības un informācijas līmeni, tostarp veicinot rādītāju lietošanu, bet to varētu arī novērst, **ieviešot striktus nosacījumus datu apstrādei par aizdomās turētajiem vai cietušajiem noziegumos, kas varētu būt saistīti ar cilvēku tirdzniecību.** Šādos nosacījumos ir jāņem vērā dažādās izmeklēšanu un kriminālvajāšanu stadijas un grūtības, kas varētu rasties lemjot, vai persona jāuzskata par cietušo. Svarīgi ir arī atpazīt dažādos dalībniekus izmeklēšanas un kriminālvajāšanas stadijā, kuri ir atbildīgi par šādiem lēmumiem.

Datu apstrādes nosacījumi

Saskaņā ar Direktīvas 2011/36/ES 11. panta 2. punktu

dalībvalstis veic vajadzīgos pasākumus, lai nodrošinātu, ka personai sniedz palīdzību un atbalstu, tiklīdz kompetentajām iestādēm ir norāde uz pamatotu iemeslu, lai uzskatītu, ka pret to varētu būt izdarīts jebkurš no nodarījumiem...

Tas ir pats par sevi saprotams, ka konstatējot, vai ir norāde uz pamatotu iemeslu, ikviena tiesībaizsardzības iestāde, vai tā būtu policija, prokurors vai izmeklēšanas tiesnesis, ir informēta par cilvēku tirdzniecību, noziegumiem, kas saistīti ar cilvēku tirdzniecību, un cietušo stāvokli. Visām šīm iestādēm, esot kontaktā ar personu vai pieņemot lēmumu par šo personu, jānovērtē, vai ir norāde uz pamatotu iemeslu, ka persona ir vai varētu būt cilvēku tirdzniecības upuris. Šāds novērtējums vienmēr jāveic, katru gadījumu izskatot atsevišķi. Ņemot vērā cilvēku tirdzniecības sarežģīto raksturu, īpašos apstākļus, kādos atrod cietušos, un cilvēku tirdzniecības starptautisko raksturu, lēmumam par to, vai ir norāde uz pamatotu iemeslu, vajadzētu būt strukturētam.

To varētu panākt, lietojot īpaši šim nolūkam izstrādātu rādītāju sarakstu. Lieliski šādu sarakstu piemēri ir Cilvēku tirdzniecības novēršanas rokasgrāmatas Apvienoto Nāciju Narkotiku un noziegumu apkarošanas biroja krimināltiesību praktiķiem 2. modulis^{xxxii} un ES Cilvēku tirdzniecības rokasgrāmatas saraksti — rādītāji izmeklēšanas policijas vienībām. Šajos sarakstos ir

doti dažādi rādītāji, kas var palīdzēt identificēt cietušos. Šajos sarakstos arī sniegti vispārīgi rādītāji un konkrēti rādītāji saistībā ar konkrētiem noziegumu veidiem.

Rādītāju lietošanai jāvainagojas ar nepieciešamās informācijas iegūšanu, lai saprastu, vai ir pamatots iemesls, kas norāda, ka persona varētu būt cietušais. Uz cietušo centrētajai pieejai vajadzētu novest pie personu klasificēšanas par cilvēku tirdzniecības upuriem, ja ir pieejama norāde uz pamatotu iemeslu.

Rādītāju pieejamība tiesībsardzības organizācijā un to lietošana ir arī kontroliera atbildības aspekts. Ņemot vērā cilvēku tirdzniecības uz cietušo centrēto pieeju, jebkurai tiesībsardzības iestādei vajadzētu spēt pamatot, kāpēc persona ir klasificēta kā cilvēku tirdzniecības upuris, tieši tādā pašā veidā, kā iestādei vajadzētu spēt pamatot jebkuru citu lēmumu. **Atbildība par šādu lēmumu arī izriet no atbildības par datu apstrādi.**

Datu apstrādes kontroliera atbildība, ciešā saikne starp klasificēšanu par aizdomās turēto vai cietušo un turpmākām darbībām tiesībsardzības ķēdē, kā arī starptautiskā sadarbība cilvēku tirdzniecības apkarošanā rada nepieciešamību ieviest šādus nosacījumus, kad apstrādā datus par cilvēku tirdzniecības upuriem:

- i) vienota rādītāju saraksta lietošana, novērtējot, vai pastāv pamatots iemesls klasificēt, ka persona ir cilvēku tirdzniecības upuris;*
- ii) visi datu apstrādes kontrolieri tiesībsardzības jomā drīkst apstrādāt datus par cilvēku tirdzniecības upuriem, tikai izmantojot šo rādītāju sarakstu;*
- iii) ja attiecas pietiekami daudz rādītāju, kontrolieris drīkst nolemt neklasificēt personu par cietušo tikai tad, ja tam ir pienācīgs pamatojums;*
- iv) personu var klasificēt par cietušo arī tad, ja lietotie rādītāji uz to neattiecas.*

Atbildība par datu apstrādi un precizitāti

Atbildība par datu apstrādi ir skaidri reglamentēta dažādos ES un Eiropas datu aizsardzības tiesību aktos un valsts datu aizsardzības tiesību aktos. Kopumā iestādi, kas ir kompetenta lemt par datu apstrādes mērķi un līdzekļiem un apstrādājamo datu kategorijām, definē kā datu apstrādes “kontrolieri”^{xxxiii}. Kontrolieris ir atbildīgs par pareizu datu aizsardzības principu piemērošanu. Kuru nozīmēs par kontrolieri, tas būs atkarīgs no katras valsts likumiem.

Kā jau minēts iepriekš, katra kontroliera atbildība ietver atbildību par datu precizitāti un veiktos pasākumus, lai šo precizitāti nodrošinātu.

Tomēr tiesībsardzības ķēdes izmeklēšanas un kriminālvajāšanas iestādēm dažreiz atbildība pārklājas, veicot izmeklēšanu un saucot pie kriminālatbildības noziegumā iesaistītos.

Atkarībā no valsts tiesību aktiem un procedūrām dažās dalībvalstīs tikai policija ir atbildīga par izmeklēšanu likumību, bet citās dalībvalstīs izmeklēšanu veic saskaņā ar prokurora vai

izmeklēšanas tiesneša ieskatiem un atbildību. Tas var radīt situāciju, ka dažās dalībvalstīs policija ir vienīgā iestāde, kas ir atbildīga par izmeklēšanu un datu apstrādes darbībām saistībā ar šo izmeklēšanu, kamēr citās dalībvalstīs pastāv citi atbildības veidi par izmeklēšanu, kas var ietekmēt datu apstrādes pienākumus. Apvienotā uzraudzības iestāde sastapās ar situāciju, kur policijas iestādēm bija jāuzskata personas par aizdomās turētajiem nozieguma izdarīšanā, jo augstāka iestāde tiesībsardzības ķēdē bija uzsākusi kriminālprocesu pret šīm personām. Iespējamo policijas novērtējumu, ka šīs personas varētu būt cietušie, tādējādi atceļ. Tas arī atstās iespaidu uz datu apstrādi: pamatojoties uz augstākas iestādes norādījumiem, cietušais procesa laikā varētu kļūt par aizdomās turēto un tā arī tikt klasificēts.

Tādējādi kontroliera atbildību daļēji var ietekmēt cita iestāde.

Šī savstarpēji saistītā atbildība par likumību un atbildību attiecībā uz izmeklēšanu un/vai kriminālvajāšanu, kā arī datu aizsardzības atbildību rāda, ka praksē kontroliera atbildība nav atsevišķa un pilnīgi autonoma atbildība. Mijiedarbība starp policijas un tiesu iestādēm, pamatojoties uz valsts likumiem un praksi, atstāj sekas uz policijas datu apstrādes kontroliera atbildību. Šā fakta ietekme dalībvalstu starpā var atšķirties.

Tas tikai uzsver, cik svarīgi ir nodrošināt skaidru novērtējumu par tās personas nozīmi, kura ir cilvēku tirdzniecības upuris, ieviešot pienākumu policijas iestādēm, prokuroriem un izmeklēšanas tiesniešiem izmantot rādītāju kopumu, lai atklātu, vai persona ir cilvēku tirdzniecības upuris. Viena rādītāju kopuma izmantošanai jāveicina līdzsvarots novērtējums par konkrētas personas nozīmi visā izmeklēšanas un kriminālvajāšanas procesā.

Kā jau minēts iepriekš, cilvēku tirdzniecība ir noziegums, kuru grūti atklāt. Ir arī iespējams, ka, pat izmantojot pareizos rādītājus, lai novērtētu, vai persona ir jāuzskata par cietušo, ne vienmēr viss ir balts vai melns. Ne vienmēr var būt skaidrs, vai persona faktiski ir cietušais. Tā kā precizitātes aspekts rāda arī to, ka kaut kas vēl nav skaidrs, par personu apstrādātie dati varētu arī norādīt, ka nav jāizslēdz iespēja, ka vēlāk personas statusu novērtēs citādi (tas ir, neidentificēs/neapstiprinās par cietušo).

Ņemot vērā uz cietušo centrēto pieeju un cietušo viegli ievainojamā stāvokļa atzīšanas nozīmīgumu, šādās situācijās kontrolierim uzsvars jāliek uz to cilvēku tirdzniecības aspektu, kas ir jāaizsargā ar prioritāti: cietušais. Personas identificēšana par **potenciālo cietušo**^{xxxiv} būtu pamatota.

Kontrolierim vajadzētu (jo pastāv pamatoti iemesli uzskatīt, ka kāds ir cietušais) norādīt, ka personu drīzāk uzskata par (potenciālo) cietušo, bet nevis aizdomās turēto, lai gan nevar izslēgt, ka personas statusu vēlāk novērtēs citādi.

Secinājumi

Šajā ziņojumā ir analizētas ES uz cietušo centrētas pieejas politikas sekas cīņā pret cilvēku tirdzniecību. Svarīgas šīs pieejas sekas ir vajadzība nodrošināt saskaņošanu starp visām tiesībsardzības ķēdes daļām. Saskaņošana arī ietver īpašu nosacījumu ieviešanu attiecībā uz tiesībsardzības iestāžu veikto datu apstrādi par personām. Šie nosacījumi ir nepieciešami, lai nodrošinātu datu kontrolieriem atbildīgus pienākumus.

Saskaņā ar tiesībsardzībā iesaistīto pienākumiem, novērtējot to, vai persona ir vai varētu būt cilvēku tirdzniecības upuris, piemēro turpmāk minētos nosacījumus, un tie ir jāpiemēro visiem, kuri ir iesaistīti izmeklēšanas un kriminālvajāšanas procesā.

1. Cilvēku tirdzniecības upuru neidentificēšanas riski ir jāsamazina.
2. Visām iesaistītajām iestādēm ir jālieto vienots rādītāju saraksts, novērtējot, vai pastāv pamatots iemesls klasificēt, ka persona ir cilvēku tirdzniecības upuris.
3. Visi datu apstrādes kontrolieri tiesībsardzības jomā drīkst apstrādāt datus par cilvēku tirdzniecības upuriem, tikai izmantojot šo rādītāju sarakstu.
4. Ja attiecas pietiekami daudz rādītāju, kontrolieris drīkst nolemt neklasificēt personu par cietušo tikai tad, ja tam ir pienācīgs pamatojums.
5. Personu var klasificēt par cietušo arī tad, ja lietotie rādītāji uz to neattiecas.
6. Kontrolierim (jo pastāv pamatoti iemesli uzskatīt, ka kāds ir cietušais) jānorāda, ka personu drīzāk uzskata par (potenciālo) cietušo, bet nevis aizdomās turēto, lai gan nevar izslēgt, ka personas statusu vēlāk novērtēs citādi.

Valsts datu aizsardzības iestāžu nozīme

Dalībvalstu datu aizsardzības uzraudzītāji uzrauga, lai policijas un tiesu iestādes pareizi īsteno datu aizsardzības principus. Tas uzsvars, ko Eiropas Savienība ir likusi uz cilvēku tirdzniecības upuru aizsardzību, pamato to, ka valsts datu aizsardzības iestādes šim jautājumam pievērš īpašu uzmanību. Iepriekš minētie nosacījumi, ko izstrādājusi Eiropola apvienotā uzraudzības iestāde ar *Eurojust* apvienotās uzraudzības iestādes atbalstu, jāizmanto kā saskaņots instruments, lai sniegtu padomu valsts policijas un tiesu iestādēm, kā arī novērtētu to īstenošanu. Dalībvalstu datu aizsardzības iestādēm aktīvi jāpopularizē šie nosacījumi un jāapmainās ar informāciju par šo pamatnostādņu izmantošanu. Šo nosacījumu īstenošanai un izmantošanai jābūt pakļautai kontrolei un ziņošanai.

Eiropas Savienības un citu starptautisku datu aizsardzības iestāžu nozīme

Eiropas Savienības datu aizsardzības uzraudzītāji un citas starptautiskas datu aizsardzības iestādes uzrauga, lai Eiropas Savienības aģentūras policijas un tiesu iestāžu sadarbības jomā un citi starptautiski forumi policijas un tiesu iestāžu sadarbības jomā pareizi īsteno datu aizsardzības principus. Tas uzsvars, ko Eiropas Savienība ir likusi uz cilvēku tirdzniecības upuru aizsardzību, pamato to, ka šīs datu aizsardzības iestādes šim jautājumam pievērš īpašu uzmanību. Iepriekš minētie nosacījumus, ko izstrādājusi Eiropola apvienotā uzraudzības iestāde ar *Eurojust* apvienotās uzraudzības iestādes atbalstu, jāizmanto kā saskaņojošs instruments, lai sniegtu padomu dažādām Eiropas Savienības aģentūrām un starptautiskām organizācijām, kā arī novērtētu to īstenošanu. Šīm

starptautiskajām datu aizsardzības iestādēm aktīvi jāpopularizē šie nosacījumi un jāapmainās ar informāciju ar valsts datu aizsardzības iestādēm par šo nosacījumu izmantošanu. Šo nosacījumu īstenošanai un izmantošanai jābūt pakļautai kontrolei un ziņošanai.

-
- i ANO Konvenciju pret transnacionālo organizēto noziedzību pieņēma ar Ģenerālas asamblejas 2000. gada 15. novembra Rezolūciju 55/25.
[Protokola par cilvēku tirdzniecības novēršanu](#) 3. panta a) apakšpunktā cilvēku tirdzniecība ir definēta kā personu vervēšana, transportēšana, pārvietošana, aizturēšana vai saņemšana izmantošanas nolūkā, izmantojot vai draudot izmantot vardarbību vai citus piespiedu līdzekļus, nolaupīšanu, krāpšanu, maldināšanu, vai ļaunprātīgi izmantojot varu vai personas atkarību, vai veicot vai saņemot maksājumus vai labumus, lai panāktu tās personas piekrišanu, kurai ir pakļauta cita persona. Eksploatācija ietver vismaz personu iesaistīšanu prostitūcijā vai citus seksuālās izmantošanas veidus, piespiešanu veikt darbu vai sniegt pakalpojumus, tostarp ubagošanu, turēšanu verdzībā vai darbības, kas līdzinās turēšanai verdzībā, kalpībā, izmantošanu noziedzīgās darbībās vai orgānu izņemšanu.
3. panta b) apakšpunkts: *cilvēku tirdzniecības upuru piekrišana paredzētajai eksploatācijai, kas minēta šā panta a) apakšpunktā, netiek ņemta vērā, ja ir ticis pielietots jebkurš no a) apakšpunktā minētajiem līdzekļiem;*
- ii Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei un Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai, ES stratēģija cilvēku tirdzniecības izskaušanai 2012.–2016. gadā, COM(2012) 286 galīgā redakcija.
- iii Padomes secinājumi, Tieslietu un iekšlietu padomes sanāksme Luksemburgā 2011. gada 9. un 10. jūnijā, un Padomes secinājumi, Tieslietu un iekšlietu padomes sanāksme Luksemburgā 2013. gada 6. un 7. jūnijā.
- iv 2014. gada oktobra statistika
- v Laikposmā no 2008. gada līdz 2010. gadam ES identificēto vai iespējamo cilvēku tirdzniecības upuru skaits sasniedza 23 632., laikposmā no 2010. gada līdz 2012. gadam periodā 30 146 upurus reģistrēja 28 dalībvalstīs, Komisijas dienestu darba dokuments, vidusposma ziņojums par ES stratēģijas cilvēku tirdzniecības izskaušanai īstenošanu COM (2014) 635 galīgā redakcija uz 17.10.2014., http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-322_en.htm
- vi Pārskatam par darbībām atbilstoši ES stratēģijai skatīt pārskatu, kas iekļauts Paziņojuma COM(2012) 286 galīgajā redakcijā.
- vii Dok.7120/10CO EUR-PREP 8 JAI 182
- viii Direktīva 2011/36/ES par cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošanu un cietušo aizsardzību, OV.L.101, 15.4.2011., 6. lpp.
- ix Eiropas Parlamenta un Padomes 2012. gada 25. oktobra Direktīva 2012/29/ES(), OV.L. 315, 14.11.2012., 57. lpp.
- x <http://www.eurojust.europa.eu>
- xi <http://www.eurojust.europa.eu>
- xii http://www.antislavery.org/includes/documents/cm_docs/2009/p/protocoltraffickedpersonskit2005.pdf
- xiii Varšava, 2005. gada 16. maijs (EPLS 197), stājās spēkā 2008. gada 1. februārī
- xiv Eiropas Padomes Konvencija (EPLS 197), 1. panta 1) punkta a) apakšpunkts
- xv Stambula, 2011. gada 11. maijs, (ETS 210), stājās spēkā 2014. gada 1. augustā
- xvi www.mujerfrontera.org/#!/guide-on-trafficking-of
- xvii www.ec.europa.eu/anit-trafficking/
- xviii Eiropas Migrācijas tīkla pētījums, 2014. gada marts
- xix Organizācija “Anti-Slavery International”, www.antislavery.org
- xx UN.GIFT, Vispasaules iniciatīva cīņai pret cilvēku tirdzniecību, www.unodc.org
- xxi Pieņemta 2015. gada 30. martā; nav publicēta.
- xxii <http://www.eurojust.europa.eu>
- xxiii Direktīva 2011/36/ES par cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošanu un cietušo aizsardzību, OV.L.101, 15.4.2011., 6. lpp.
- xxiv www.europol.eu
- xxv - 5. pants Konvencijā par personu aizsardzību attiecībā uz personas datu automatizētu apstrādi, 1981. gada 28. janvāris (ETS Nr. 108) 5. pants
- 3. princips Eiropas Padomes Ministru komitejas Ieteikumā Nr. R (87) 15, kas reglamentē personas datu izmantošanu policijas sektorā

-
- 3. pants Padomes 2008. gada 27. novembra Pamatlēmumā 2008/977/TI par tādu personas datu aizsardzību, ko apstrādā, policijas un tiesu iestādēm sadarbojoties krimināllietās, OV.L 350, 30.12.2008., 61. lpp.
- ^{xxvi} Šis princips ir arī iekļauts priekšlikumā jaunai datu aizsardzības direktīvai par personas datu apstrādi, ko veic kompetentās iestādes ar mērķi novērst, izmeklēt, atklāt vai saukt pie kriminālatbildības par par noziedzīgiem nodarījumiem vai izpildīt kriminālsodus, un šādu datu brīvu apriti.
COM (2012) 103
- ^{xxvii} Starptautiskā Migrācijas organizācija, ISBN 978-92-9068-440-4, 48. lpp.
- ^{xxviii} Šajā sakarā skatīt 6. panta 4. punktu Padomes 2009. gada 30. novembra Lēmumā 2009/936/TI, ar ko pieņem īstenošanas noteikumus Eiropola analīzes darba datnēm, OV.L. 325, 1.12.2009., 14. lpp.
- ^{xxix} Skatīt Eiropola zināšanu produktu par cilvēku tirdzniecību, 2011. gada 1. septembris; agrīnā brīdinājuma paziņojumu Nr. 2014/8, 2014. gada marts, par aprēķina laulībām, 2014. gada marts; izlūkdatu paziņojumu Nr. 15/2014, 2014. gada oktobris, par cilvēku tirdzniecību un internetu, izlūkdatu paziņojumu 16/2014, 2014. gada oktobris, par bērnu tirdzniecību izmantošanai piespiedu noziedzīgās darbībās un piespiedu ubagošanā, www.europol.eu.
- ^{xxx} Skatīt Padomes Pamatlēmuma 2008/977/TI (12) un (21) preambulu priekšlikumā jaunai datu apstrādes direktīvai par personas datu apstrādi, ko veic kompetentās iestādes ar mērķi novērst, izmeklēt, atklāt vai saukt pie kriminālatbildības par noziedzīgiem nodarījumiem vai izpildīt kriminālsodus, un šādu datu brīvu apriti. COM (2012) 103
- ^{xxxi} Šajā sakarā skatīt arī Eiropas Datu aizsardzības uzraudzītāja paziņojumu, “Pat, ja novērtējums ir *pamatots uz nepareiziem faktiem*, precizitātes prasība nevar attiekties tieši uz šā konkrētā novērtējuma precizitāti (tas vēl aizvien var būt precīzs citu iemeslu dēļ), bet tikai uz pamatā esošajiem faktiem.”
https://secure.edps.europa.eu/EDPSWEB/webdav/site/mySite/shared/Documents/Supervision/Guidelines/14-02-25_GL_DS_rights_EN.pdf
- ^{xxxii} UN.GIFT, Vispasaules iniciatīva cīņai pret cilvēku tirdzniecību, www.unodc.org
- ^{xxxiii} Skatīt, piemēram, Eiropas Padomes Konvencijas 2. pantu (EPLS 197)
- ^{xxxiv} Termins “potenciālais cietušais” ir lietots Eiropas Migrācijas tīkla 2014. gada marta pētījumā un ES stratēģijā 2012.–2016. gadam

Eiropola apvienotā uzraudzības iestāde

Rue de la Loi 175, B1048 Brussels

e-pasts: secretariat.dgd-dataprotection@consilium.europa.eu

<http://europoljsb.consilium.europa.eu>